

ו. למדו מהכתובים (ויקם... ויקרע) שהקריעה צריכה שתיעשה מעומד בדוקא. ומסופר על אמימר שקרע על מות בן בנו מיושב וכשזוכר בדבר קרע שוב בעמידה.
הרא"ש כתב בדעת הרי"ף שיצא בדיעבד אם קרע במיושב, ושלכך השמיט את מעשה דאמימר [ואפשר שאמימר החמיר על עצמו. עפ"י מאירי]. ויש חולקים. וכן מסקנת הפוסקים (יו"ד שמ).
ואולם יש אומרים שאם אינו יכול לעמוד, כגון חולה – יקרע בישיבה או בשכיבה (עפ"י חדושים ובאורים [וצדד שלכשיבירא לא יתחייב לקרוע שוב בעמידה. ודעת הגרי"י פישר (בהערות שבסוף ספר פני ברוך) שאם הבריא תוך שבעה ודאי צריך לקרוע בעמידה]; שו"ת קנין תורה ח"ג קח).

דף כא

- לו. א. ישיבת האבל – כיצד?
ב. אלו דברים שהאבל אסור בהם?
ג. אבל שהרבים צריכים לו, האם מותר לו ללמדם תורה?
ד. האם האבל מותר בתפלין?
ה. אבל, מהו בעשיית מלאכה בשבעת ימי אבלותו?
ו. האם יוצא האבל מביתו לבית האבל של אחר?
ז. מה דין שאילת שלום באבל?
ח. עד מתי מנחמים לאבל?
א. יושב על גבי מטה, כסא או מכתשת גדולה (או על גבי קרקע) – לא יצא ידי חובתו עד שיכפה מטתו וישב עליה.
כפה מיטתו; לדעת הרמב"ן (תורת האדם שער האבלות) מותר לישב על גבי ספסל (וכ"כ הריטב"א ובשו"ת מהר"ם חלאוה יט). ואולם הרמב"ם הטור והשו"ע (יו"ד שפו) לא פסקו כן אלא צריך שישן ויאכל כשהוא על מטה כפוייה.
[האבל מיסב בראש. להלן כח:].
עתה לא נהגו בכפיית המטה אלא האבל יושב בנמיכות, בתוך שלשה טפחים לארץ.
ע"ע להלן כו-כו.

[אבל, לא יניח תינוק בתוך חיקו מפני שמביאו לידי שחוק ונמצא מתגנה על הבריות. גמרא להלן כו: יו"ד שצא, א].

ב. האבל אסור במלאכה [מלבד עני המתפרנס מן הצדקה שעושה מלאכה בצנעה בתוך ביתו לאחר שלשה ימים ראשונים] וברחיצה (ובכלל זה תכבוסת. תוס') ובסיכה ובתשמיש המטה ובנעילת הסנדל, ואסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים ולשנות במשנה במדרש בהלכות בהש"ס ובאגדות. וכן אסור בשאילת שלום ובכניסה לבית השמחה וכדלהלן.
[לא יניח האבל תינוק בתוך חיקו מפני שמביאו לידי שחוק ונמצא מתגנה על הבריות. להלן כו:].

ע"ע בפרטי הדינים במובא לעיל יד-טו ולהלן.

ג. היו הרבים צריכים לאבל (כגון להורות איסור והיתר או שהוא נשיא ודורש לרבים. נמוקי יוסף) – אינו נמנע מללמד, ובלבד שלא יעמיד תורגמן אלא ילחש לאדם אחר והלה יאמר לתורגמן.
 א. מלמד תשב"ר וכד' – מותר ללמד בשבעת ימי אבלות. ה"ז (שפד) כתב לאחר שלשה ימים, ויש אומרים אף ביום הראשון מותר (ע' יוסף דעת להגרי"ש נטנון וערוך השלחן שם).
 ב. הרב הדורש בשבת הגדול הלכה למעשה ואין מי שימלא מקומו כראוי, מותר לו לדרוש אף כשהוא בתוך שבעה לאבלותו (עפ"י חדושי הגרש"ז אויערבך זצ"ל; הליכות שלמה).
 ג. היה האבל כהן, ואין שם כהן אחר – לא יקרא בתורה, שאפשר בישראל אחר ולא אמרו כהן קורא ראשון אלא מפני דרכי שלום, הלכך אין זה בכלל מי שרבים צריכים לו (נמוקי יוסף).
 ובשבת, כשאין שם כהן אחר, יש אומרים שיעלה. ע' רמ"א יו"ד ת ובנו"כ).

ד. לדברי רבי אליעזר, אבל אסור להניח תפלין בשלשה ימים הראשונים לאבלותו, ובשלישי עצמו מותר להניח (ויתמו ימי בכי אבל משה). ואם באו פנים חדשות – אינו חולץ. לדברי רבי יהושע מותר להניח מיום שני (ואחריתה כיום מר). ואם באו פנים חדשות – חולץ.
 אמר עולא: הלכה כרבי אליעזר בחליצה וכרבי יהושע בהנחה. פירוש, ביום השני מניח אבל אם באו פנים חדשות חולץ, וכשהלכו מניחן שוב, ואפילו מאה פעמים חולץ ומניח, ובשלישי אפילו באו פנים חדשות אינו חולץ. רבא אמר: כיון שהניח שוב אינו חולץ.
 א. כן פסק הרי"ף שביום השני מניח ואפילו באו פנים חדשות אינו חולץ. וכתבו אחרונים (עפ"י מגן אברהם ופרי מגדים לח) שמשמע מלשון הגמרא שאעפ"י שאינו חולץ כשבאו פנים חדשות, אינו מניח לכתחילה. ובכף החיים (שם סקכ"ב) כתב שנראה שבשעת קריאת שמע ותפילה אין לבטל מלהניחם בשביל זה, אבל בשאר היום יש להחמיר.
 ב. יש אומרים שיום הקבורה שאינו יום המיתה, חייב האבל להניח בו תפלין לאחר הקבורה, וכן מנהג הרבה מהיראים שמניחים בו תפלין בצנעה ללא ברכה (עפ"י חיי אדם יד, יט; ארחות חיים החדש לח; באר יצחק יו"ד לב; מנחת שלמה ח"ב צד, ג). ויש חולקים (ע' אור לציון ח"א או"ח ו יו"ד ל).

ה. שלשה ימים הראשונים אסור האבל במלאכה (יום ולילה. רא"ש), ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה. מכאן ואילך עושה בצניעה בתוך ביתו, והאשה טווה בפלך בתוך ביתה.
 יש אומרים: דוקא המתפרנס מן הצדקה מותר בצניעה לאחר שלשה ימים (וכן פסק הרמב"ם ועוד). ויש אומרים אף לכל אדם (עתוס'. וכן פירש הר' שמעיה).
 בירושלמי יש דעה המקילה לעני שאין לו מה יאכל לעשות מלאכה ביום השלישי. ויש אומרים אף לתלמוד דידן מקצת היום ככולו, ויכול לעשות מלאכה בשלישי (ע' בהרחבה בספר מאור ישראל להגר"ע יוסף שליט"א).

ו. אבל, שלשה ימים הראשונים אינו חולץ לבית האבל. מכאן ואילך חולץ ואינו יושב במקום המתנחמים אלא במקום המתנחמים.

א. מקצת יום שלישי ככולו, הלכך יכול לצאת בשלישי לבית האבל (רמ"א).
 ב. לדעת נמוקי יוסף, מותר לאבל לצאת מביתו לדבר מצוה כגון לבית הכנסת או לשמוע מגילה. ואולם הסכמת הפוסקים (יו"ד שצג, ב) שאפילו לדבר מצוה אינו יוצא, מלבד מצוה שמחוייב בה ואם לא יצא ייבטל ממנה, כגון למול את בנו או לקחת תפלין (עפ"י גשר החיים כא).
 הרמ"א כתב שבזמננו אין נוהגים שהאבל יוצא אף לא ללווית המת או לבית האבל.

ג. במקום הצורך כתבו הפוסקים, יכול האבל לצאת מביתו. ויצא בלילה לאחר שכלתה רגל מן השוק (עפ"י רמ"א שם, מתרומת הדשן). וכגון אם קשה לו לישן במקום שיושבים בו שבעה, מותר לילך בלילה לישן בביתו (ע' חכמת אדם קסה, יא; אגרות משה יו"ד ח"ב קעב).
ד. מסתבר שרופא אבל יוצא לילך ולרפא את החולה אפילו אין בו סכנה, ואפילו למי שיש לו מיוחדים בעלמא, אך אין לו ליטול שכר אלא תשלום עבור הוצאותיו בלבד (עפ"י מנחת שלמה ח"ב צו, יא).

ז. אבל בשלשה ימים הראשונים אסור בשאילת שלום. ואם מי שאינו יודע שואל בשלומו – מודיעו שהוא אבל ואינו משיב לו.

משלשה ועד שבעה – משיב למי ששאל בשלומו [כגון שלא ידע שהוא אבל], והוא אינו שואל בשלום אחרים, וגם אחרים אינם שואלים בשלומו.

משבעה ואילך שואל ומשיב כדרכו (ואפשר אף בהוספת ברכה לשואל, כדרך המשיבים. ערש"ש), אבל אחרים אינם שואלים לו שלום עד שלשים יום – בשאר קרובים, ובאביו ואמו כל י"ב חדש – שאין לו שלום.

לכבוד הרבים מותר לשאול בשלומם אפילו בתוך השבעה, כמו שעשה רבי עקיבא כשנכנסו כל ישראל להספיד על בניו.

א. מבואר בריטב"א (כז) שנענוע בראש אינה בכלל שאילת שלום.

ונראה שגם שאר ברכות ואיחולים אינם בכלל האיסור (ע' גשר החיים כא, נחמו עמי כא, י – וכן יש להביא מסנהדרין יח גבי כהן גדול שאומר לעם תתברכו מן השמים, ויש דעות שנוהג בו אבילות. וי"ל).

ב. אפשר שאמירת 'שלום עליכם' בברכת הלבנה אינה בכלל האיסור, ואף בשבעת ימי האבלות (עפ"י מנחת שלמה ח"ב צו, יג).

ח. המוצא את חברו אבל עד שלשים יום, ובאביו ואמו עד י"ב חדש – מדבר עמו תנחומין. לאחר זמן זה אינו מדבר עמו תנחומין כדרכו [מפני שמעורר אצלו מחדש את הכאב] אבל מדבר עמו מן הצד (רש"י: אומר לו תתנחם ואינו מזכיר שם המת).

מי שמתה אשתו ונשא אשה אחרת, אין המנחם רשאי ליכנס לביתו לדבר עמו תנחומים. מצאו בשוק אומר לו בשפה רפה ובכובד ראש.

מבואר בברייתא לעיל (כ). שתנחומי הרבים אינם אלא בתוך שבעה.

דפים כא – כב

לז. א. אחד האבלים שבא באיחור לביתו לאחר שהתחילו לישב שבעה, האם מונה שבעה עמהם או מונה לעצמו?
ב. מאימתי מתחילים למנות שבעת ימי האבל?

א. הבא ממקום קרוב; אם מגיע בשלשה ימים ראשונים, וגם גדול הבית יושב בבית (רבי יוחנן) – מונה עמהם (הואיל ויכול לבוא בתחילת האבלות, נחשב כאילו כבר בא ומצטרף אליהם). מכאן ואילך – מונה לעצמו. רבי שמעון אומר אפילו בא ביום השביעי מונה עמהם. והוא שבא ומצא מנחמים (כן מסרו בשם רבי). בא ומצא שנעדרו לעמוד ועדיין לא עמדו – תיקו (רב ענן. ובנמוקי יוסף הביא מבה"ג לקולא).
בא ממקום רחוק, אפילו בשלשה ימים ראשונים – מונה שבעה לעצמו.